

بند ۲

فصلنامه

امنیت و نظم

سال اول / شماره سوم / پاییز ۱۳۸۷

صاحب امتیاز: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا

زیر نظر شورای سردبیری

نشانی: تهران، میدان ونک، میدان عطار، خیابان شهید سرتیپ دوم نجفی، سازمان

تحقیقات و مطالعات ناجا، صندوق پستی: ۱۹۹۴۵-۵۵۷

E-mail: research@police.ir

مطالب مندرج در فصلنامه بیانگر دیدگاه نویسندگان است و درج در فصلنامه

لزوماً به معنای تأیید آن نیست.

نقل مطالب فصلنامه با ذکر مأخذ بلامانع است

کلیه حقوق برای صاحب امتیاز محفوظ است

مدیر مسئول: دکتر محمد قصری

سردبیر: دکتر علی دلاور

مدیر اجرایی: حمید گل کار

اعضای هیات تحریریه فصلنامه امنیت و نظم

ردیف	نام و نام خانوادگی	درجه علمی	دانشگاه محل خدمت
۱	دکتر سید حسین ابطحی	استاد	دانشگاه علامه طباطبایی
۲	دکتر اصغر افتخاری	استادیار	دانشگاه امام صادق (ع)
۳	دکتر حسن احدی	استاد	دانشگاه علامه طباطبایی
۴	دکتر محمدرضا حافظ نیا	استاد	دانشگاه تربیت مدرس
۵	دکتر سید حمید خداداد حسینی	استادیار	دانشگاه تربیت مدرس
۶	دکتر علی دلاور	استاد	دانشگاه علامه طباطبایی
۷	دکتر عزت الله سام آرام	استاد	دانشگاه علامه طباطبایی
۸	دکتر رحمت الله صدیق سروستانی	استاد	دانشگاه تهران
۹	دکتر حسین عساریان نژاد	استادیار	دانشگاه دفاع ملی
۱۰	دکتر محسن کلانتری	استادیار	دانشگاه زنجان
۱۱	دکتر پروین کدیور	استاد	دانشگاه تربیت معلم
۱۲	دکتر علی رضا محسنی تبریزی	دانشیار	دانشگاه تهران
۱۳	دکتر حسن ملکی	دانشیار	دانشگاه علامه طباطبایی
۱۴	دکتر جعفر هزار جریبی	استادیار	دانشگاه علامه طباطبایی

مشاوران علمی فصلنامه

ردیف	نام و نام خانوادگی	درجه علمی	دانشگاه محل خدمت
۱	آقای محمد جهانتاب	مربی	دانشگاه علوم انتظامی
۲	آقای علی اکبر قهرمانی	مربی	دانشگاه علوم انتظامی

مقایسه ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و عادی

دکتر رسول روشن^۱

مهدی صحراگرد^۲

ثنا نوری مقدم^۳

تاریخ پذیرش: ۸۷/۹/۱۲

تاریخ وصول: ۸۷/۶/۲۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر، مقایسه ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و عادی بوده است. بدین منظور تعداد ۷۲۰ نفر (۴۸۱ نفر بزهکار و ۲۳۹ نفر از افراد عادی) براساس جدول مورگان و با توجه به نسبت حجم جامعه آماری از ۶ استان کشور انتخاب گردید و آزمون شخصیتی NEO-PI-R بر روی آنها اجرا شد. نتایج بدست آمده نشان داد که افراد بزهکار در سه خرده مقیاس روان‌آزردگی، برونگرایی و با وجدان بودن در سطح ۰/۰۵ بطور معناداری از افراد عادی متفاوت هستند، همچنین در خرده مقیاس‌های انعطاف‌پذیری و دلپذیر بودن تفاوت معناداری با افراد عادی مشاهده نگردید.

واژگان کلیدی: بزهکاری، روان‌آزردگی، برونگرایی، انعطاف‌پذیری، دلپذیربودن، با وجدان بودن.

مقدمه

رفتار بزهکارانه پیامد مجموعه‌ای از فرایندهای پیچیده و چندبعدی است که به فعل و انفعالات میان عوامل محیطی و موقعیت‌های فردی مربوط می‌شود. یکی از زمینه‌های رایج در مطالعه رفتار بزهکارانه، سنجش رابطه میان بزهکاری و ویژگی‌های شخصیتی است

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه شامد

۲- دستیار علمی دانشگاه پیام نور

۳- کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه تهران

ثنا نوری

۱.....

۱۵.....

علی اصغر

۶۱.....

۷۹.....

۹۹..... (عت)

۱۲۳.....

۱۴۳.....

(برای مثال کاسپی، موفیت، سیلوا، کروگر، اسکات ۱۹۹۴، ریشتر و همکاران ۲۰۰۲، دادرمن و همکاران ۲۰۰۴، توشیاکی ناکامورا ۲۰۰۵، پوشیو کو ۲۰۰۲، دادرمن ۱۹۹۹، ولادیسلاو ۲۰۰۲). براساس مطالعات یاد شده، رفتار بزهکارانه تحت تأثیر برخی صفات شخصیتی و یا مجموعه‌ای از این صفات قرار دارد. برای مثال آیزنک در سال ۱۹۷۷ نشان داد که رفتار بزهکارانه با نمره بالا در صفات برونگرایی، روان رنجورخویی و روان پریش - خویی مرتبط است. همچنین او اشاره کرده است که افراد بزهکار گرایش زیادی به هیجان خواهی داشته، اما توانایی یادگیری براساس شکست‌هایشان را ندارند (دونلان و همکاران، ۲۰۰۲).

در زمینه بررسی عوامل سبب‌شناختی بزهکاری، رویکردهای مختلفی به تبیین این مسأله پرداخته‌اند. اثرات زیست‌شناختی مانند عوامل ژنتیک، فرایند اجتماعی شدن مانند تربیت والدین، فرایند رشدی افراد بزهکار و یا تعامل این عوامل به عنوان علل بزهکاری در نظر گرفته شده است. بخش عمده‌ای از تحقیقات در مورد بررسی علل بزهکاری به تئوری صفات آیزنک گرایش داشته که مبتنی براساس بیولوژیک، برانگیختگی کورتیکال، می‌باشد و شامل سه بعد شخصیتی برونگرایی، روان رنجورخویی و روان پریش گرایی است. فرض آیزنک بر این بود که تفاوت‌های فردی در سطوح بهینه تحریک و برانگیختگی کورتیکال در شکل‌گیری راهبردهای مختلف نقش دارد. افراد برونگرا در شرایطی که تحریک وجود ندارد گرایش به تحریک داشته و بنابراین فعال‌تر شده و برای دستیابی به سطوح برانگیختگی بالاتر، محرک بیشتری را جستجو می‌کنند. اما افرادی که نمره بالایی در مقیاس روان رنجورخویی می‌گیرند، با هیجان شدیدی به موقعیت‌ها پاسخ داده که این واکنش به طور طبیعی نباید دارای چنین شدتی باشد. همچنین آیزنک روان پریش خویی را با وجود آندروژن‌ها مرتبط می‌داند. تاکنون پژوهش‌های زیادی در مورد فرضیه آیزنک صورت گرفته است که نتایج آنها نشان‌دهنده تأیید بیشتر تئوری آیزنک از شخصیت نسبت به سایر نظریه‌هاست (دادرمن، ۱۹۹۹).

اکثر مطالعات اخیر به بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و بزهکاری پرداخته‌اند. کاسپی و همکارانش در سال ۱۹۹۴ نشان داده‌اند که رفتار بزهکارانه و ویژگی‌های

شخصیتی مانند هیجان‌طلبی منفی^۱ و بی‌قیدی^۲ با یکدیگر مرتبط است. مطابق با نظر کاسپی و همکارانش، شخصیت مستعد رفتار بزهکاری دارای علائم ناتوانی در کنترل تکانه‌ها، خصومت طلبی^۳ و تجربه هیجان‌های پریشان‌کننده^۴ می‌باشند. همچنین مطابق با مدل پنج-گانه شخصیت (مک کری و جان ۱۹۹۰) جان و همکاران در سال ۱۹۹۴ دریافتند که پسران بزهکار بطور معناداری نمرات کمتری در سازگاری و وظیفه‌شناسی در مقایسه با پسران غیر بزهکار گرفته‌اند. هیون در سال ۱۹۹۶ گزارش کرده است که عدم سازگاری و وظیفه-شناسی و روان‌رنجورخویی با بزهکاری ارتباط مستقیم دارد. در مجموع، این مطالعات نشان می‌دهد که بین افرادی که جرایمی دارند و آنهایی که از جرم بازداری می‌کنند، از نظر شخصیتی تفاوت‌هایی وجود دارد. بویژه افرادی که دارای مشخصات خودکنترلی پایین، احساس خصومت، هیجان‌طلبی، مخاطره‌جویی و فقدان نگرانی در به خطر انداختن سلامتی دیگران می‌باشند، به احتمال بیشتری رفتار بزهکارانه را بروز خواهند داد.

مطالعاتی که توسط ریشتر و همکاران در سال ۲۰۰۲ انجام شد نیز نشان می‌دهد که جستجوی تازگی^۵، اجتناب از آسیب^۶ و خود برتری جویی^۷ در افراد بزهکار نسبت به افراد عادی بیشتر است.

با توجه به مطالعات ذکر شده، یکی از فواید مهم ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار، سهولت در پیش‌بینی و تعیین جرم‌شناسی آنان در آینده است، که با توجه به آن می‌توان به پیشگیری در جلوگیری از بروز مشکلات و صرفه‌جویی در وقت و هزینه اشاره نمود. بنابراین سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا افراد بزهکار صفات شخصیتی ویژه‌ای دارند که آنها را از افراد عادی متمایز سازد. این سؤال موجب ضرورت و تلاش برای فهم این موضوع خواهد شد که چه فرایندی در رشد این صفات ارتباط دارد و پاسخ به این

1. Negative emotionality
2. Low in constraint
3. Hostility
4. Distressing emotions
5. Novelty seeking
6. Harm avoidance
7. Self-transcendence

سؤال باعث می‌شود که دولتمردان بهتر بتوانند به سازماندهی و تجهیز امکانات برای حل مشکل افراد بزهکار پردازند.

جامعه آماری

مردان و زنان ۶ استان کشور که به دلیل انجام رفتارهای خلاف عرف و قانون دستگیر شده و در مراکز قضایی، زندان‌ها، کانون اصلاح و تربیت و سازمان بهزیستی مستقر بوده‌اند و براساس آخرین آمارهای رسمی منتشر شده توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی نیروی انتظامی، دادگستری و اداره کل آمار و خدمات ماشینی تعداد آنها در سال ۱۳۸۰، حدود ۱۰۸۴۷۴ برآورد شده بود، به عنوان جامعه آماری پژوهش در نظر گرفته شدند.

نمونه پژوهش

نمونه پژوهش حاضر تعداد ۷۲۰ نفر از جامعه آماری می‌باشد که تعداد ۴۸۱ نفر گروه آزمایش و ۲۳۹ نفر گروه کنترل می‌باشند. حجم گروه نمونه براساس جدول مورگان و با توجه به حجم جامعه آماری انتخاب شده است.

روش نمونه‌گیری

برای انتخاب گروه آزمایشی (افراد بزهکار) ابتدا روند گسترش آسیب‌های اجتماعی که توسط دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی انجام گرفته بود، در تمامی استان‌های کشور مورد بررسی قرار گرفت و پس از آن ۶ استان تهران، خراسان، گیلان، قم، کردستان و لرستان که بالاترین نرخ شیوع بزهکاری را براساس آمارهای منتشر شده دارا بودند به عنوان استان‌های مجری انتخاب و از میان جامعه آماری مراجعین به دادگاه‌ها، زندانیان و مراکز بهزیستی بطور تصادفی انتخاب گردید و مورد ارزیابی قرار گرفت.

برای انتخاب گروه کنترل، پس از انتخاب نهایی آزمودنی‌های گروه آزمایش و براساس مشخصات کلی آنها (سن، جنس، طبقه اقتصادی، اجتماعی و ...) از بین افراد عادی که دچار انحراف و مفاسد اجتماعی نبوده‌اند، نمونه مورد نیاز از هر استان انتخاب گردید.

بزار پژوهش

بزار مورد استفاده در این پژوهش عبارت است از:

آزمون شخصیت NEO-PIR

پرسشنامه NEO-PI-R نقش مهمی در مشاوره و درمانگری دارد. این آزمون برای اندازه‌گیری‌های صفات شخصیتی طبیعی از طریق اجرای آن روی نمونه‌ای داوطلب ساخته شده است، اما بعدها برای استفاده در مقاصد بالینی نیز بکار رفته است.

بررسی‌های گوناگون در گروه‌های سنی مختلف حاکی از اعتبار و پایایی پرسشنامه NEO-PI-R می‌باشد. یک مطالعه طولی ۶ ساله روی مقیاس‌های O, E, N ضریب‌های پایایی ۰/۶۳ تا ۰/۸۳ را در گزارش‌های شخصی و هم گزارش‌های زوج‌ها نشان داده است، ضریب‌های پایایی دو عامل C و A به فاصله ۳ سال ۰/۶۳ تا ۰/۷۹ بوده است (کوستاو و مک‌گری، ۱۹۸۸ به نقل از گروسی، ۱۳۸۰).

در یک مطالعه طولی ۷ ساله از ارزیابی‌های همسالان که در آن کل آزمون به کار رفته بود، ضریب‌های پایایی بین ۰/۵۱ تا ۰/۸۲ برای ۱۸ صفت فرعی O, E, N ۰/۶۳ تا ۰/۸۱ برای عوامل اصلی ۵ گانه در مردان و زنان بدست آمده است (کوستاو و مک‌گری، ۱۹۹۲ به نقل از گروسی، ۱۳۸۰).

در ایران نیز این آزمون توسط مهریار و قاضی طباطبائی به فارسی ترجمه شده و توسط گروسی در سال ۱۳۸۰ هنجاریابی شده است. همبستگی گویه‌ها حداکثر به میزان ۷۰٪ می‌باشد، همسانی درونی آزمون در نمونه‌های ایرانی بر اساس آلفای کرونباخ در مقیاس $N=0/86$ ، $E=0/73$ ، $O=0/56$ ، $A=0/8$ و $C=0/87$ می‌باشد (به نقل از گروسی، ۱۳۸۰).

شیوه انجام پژوهش

آزمون NEO بر روی ۷۲۰ نفر از افرادی که به عنوان نمونه پژوهش از ۶ استان کشور انتخاب شدند، برای اندازه‌گیری صفات شخصیتی آنها اجرا گردید.

شیوه تحلیل آماری

در این پژوهش علاوه بر استفاده از آمار توصیفی، برای مقایسه میانگین‌های مربوط به متغیرهای پژوهش در آزمودنی‌های عادی و بزهدکار از آزمون t برای دو گروه مستقل نیز استفاده شده است.

نتایج

نتایج حاصل از توصیف و تحلیل داده‌ها در قالب پنج جدول ارائه می‌شود که به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار و مقایسه میانگین‌های ابعاد خرده مقیاس روان آزرده‌گی پرسشنامه شخصیتی NEO در دو گروه عادی ($n=239$) و منحرف ($n=481$)

سطح معناداری	مشاهده شده	منحرف		عادی		خرده مقیاس
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۵	-۱/۸۷	۴/۶۲	۱۵/۵۵	۴/۵	۱۴/۸۶	اضطراب
۰/۰۰۱	-۳/۵۳	۴/۵۵	۱۵/۷۰	۴/۱۷	۱۴/۴۷	پرخاشگری
۰/۰۱۲	-۲/۵۱	۵/۲۵	۱۸/۷۹	۵/۲۸	۱۷/۷۲	افسردگی
۰/۰۵	-۱/۸۲	۳/۹۴	۱۷/۵۲	۳/۹۴	۱۶/۹۴	کمروبی
۰/۳۸	-۰/۸۷	۴/۲۵	۱۴/۶۰	۴/۴۱	۱۴/۳۰	شتابزدگی
۰/۰۱۲	-۲/۵۱	۵/۰۱	۱۴/۳۷	۴/۷۰	۱۳/۳۹	آسیب‌پذیری
۰/۰۰۱	-۳/۳۸	۱۷/۵۵	۹۶/۵	۱۷/۸۲	۹۱/۶۸	کل

یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که در خرده مقیاس‌های اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، کمروبی، آسیب‌پذیری و به طور کل ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی، بین افراد عادی و منحرف تفاوت معناداری ($P < 0/05$) وجود دارد. به عبارت دیگر افراد منحرف نسبت به افراد عادی، اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، کمروبی، آسیب‌پذیری و به طور کل ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی بیشتری را نشان می‌دهند.

جدول ۲: میانگین، انحراف معیار و مقایسه میانگین‌های ابعاد خرده مقیاس برون‌گرایی پرسشنامه شخصیتی NEO در دو گروه عادی ($n=239$) و منحرف ($n=481$)

خرده مقیاس	عادی		منحرف		آ مشاهده شده	سطح معناداری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
گرمی	۱۹/۷۰	۵/۰۵	۱۹/۷۳	۴/۲۸	-۰/۱۰	۰/۹۲
گروه‌گرایی	۱۷/۱۱	۵/۳۳	۱۷/۲۷	۴/۷۳	-۰/۳۶	۰/۷۲
قاطعیت	۱۵/۵۹	۴/۲۱	۱۴/۲۲	۳/۷۸	۴/۱۶	۰/۰۰۱
فعالیت	۱۷	۳/۹۱	۱۶/۸۹	۳/۸۹	۰/۳۳	۰/۷۴
هیجان‌خواهی	۱۸/۵۹	۴/۷۵	۱۹/۵۰	۴/۴۴	-۲/۴۰	۰/۰۲
هیجان‌های مثبت	۱۷/۸۲	۴/۹۷	۱۷/۰۱	۵/۰۶	۲/۰۱	۰/۰۴
کل	۱۰۵/۸۲	۱۷/۷۹	۱۰۴/۶۲	۱۶/۴۹	۰/۸۵	۰/۳۹

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که در خرده مقیاس‌های قاطعیت، هیجان‌خواهی، و هیجان‌های مثبت، بین افراد عادی و منحرف تفاوت معناداری ($P < 0.05$) وجود دارد. به عبارت دیگر افراد عادی نسبت به افراد منحرف، قاطعیت و هیجان‌های مثبت بیشتر و هیجان‌خواهی کمتری را نشان می‌دهند.

جدول ۳: میانگین، انحراف معیار و مقایسه میانگین‌های ابعاد خرده مقیاس انعطاف‌پذیری پرسشنامه شخصیتی NEO در دو گروه عادی ($n=239$) و منحرف ($n=480$)

سطح معناداری	مشاهده شده	منحرف		عادی		خرده مقیاس
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۸۰	۰/۲۵	۴/۱۴	۱۵/۷۵	۴/۵۰	۱۵/۸۴	تخیلی
۰/۱۷	۱/۳۸	۴/۷۲	۱۹/۴۶	۴/۹۵	۲۰/۰۱	زیبایستی
۰/۲۳	-۱/۲۰	۴/۴۱	۱۸/۱۲	۴/۱۱	۱۷/۷۱	احساسات
۰/۳۹	-۰/۸۷	۳/۵۸	۱۴/۷۰	۳/۶۸	۱۴/۴۴	اعمال
۰/۳۸	۰/۸۷	۴/۷۲	۱۸/۰۴	۴/۴۸	۱۸/۳۶	عقاید
۰/۲	۱/۲۸	۳/۳۸	۱۵/۶۷	۳/۶۸	۱۶/۰۴	ارزش‌ها
۰/۵۶	۰/۵۸	۱۳/۵۳	۱۰۱/۷۴	۱۴/۴۷	۱۰۲/۴۰	کل

یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که در انعطاف‌پذیری و ابعاد آن، بین افراد عادی و منحرف تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۴: میانگین، انحراف معیار و مقایسه میانگین‌های ابعاد خرده مقیاس دل‌پذیر بودن پرسشنامه شخصیتی NEO در دو گروه عادی ($n=239$) و منحرف ($n=481$)

سطح معناداری	مشاهده شده	منحرف		عادی		خرده مقیاس
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۷۰	۰/۳۸	۴/۸۷	۱۷/۴۳	۵/۲۱	۱۷/۵۸	اعتقاد
۰/۱۵	۱/۴۶	۵/۴۱	۱۸/۱۳	۵/۲۳	۱۸/۷۶	رک‌گویی
۰/۷۲	۰/۳۶	۴/۴۳	۱۹/۳۰	۵/۰۲	۱۹/۴۴	نوع‌دوستی
۰/۴۹	-۰/۶۸	۴/۸۸	۱۶/۳۲	۵/۰۲	۱۶/۰۵	همراهی
۰/۱	-۱/۶۵	۳/۶۶	۱۶/۵۴	۳/۶۷	۱۶/۰۶	تواضع
۰/۱۴۹	۱/۴۵	۴/۶۱	۱۶/۹۶	۴/۶۲	۲۰/۵	دل‌رحم بودن
۰/۶۴	۰/۴۶	۱۸/۲۴	۱۰۷/۶۸	۱۸/۸۳	۱۰۸/۳۸	کل

یافته‌های جدول ۴ نیز نشان می‌دهد که در دلپذیر بودن و ابعاد آن، بین افراد عادی و منحرف تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۵: میانگین، انحراف معیار و مقایسه میانگین‌های ابعاد خرده مقیاس با وجدان بودن پرسشنامه شخصیتی NEO در دو گروه عادی ($n=239$) و منحرف ($n=481$)

سطح معناداری	مشاهده شده	منحرف		عادی		خرده مقیاس
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۱	۱/۶۵	۴/۶۰	۱۷/۷۸	۴/۳۷	۱۸/۳۷	کفایت
۰/۰۹	۱/۷۱	۳/۷۲	۱۷	۴/۱۰	۱۷/۵۵	نظم و ترتیب
۰/۰۱	۲/۵۰	۵/۰۱	۱۹/۳۱	۴/۹۵	۲۰/۳۲	وظیفه‌شناسی
۰/۰۱	۲/۴۶	۴/۸۵	۱۸/۴۹	۴/۷۹	۱۹/۴۵	توهین‌گرایی
۰/۰۴	۲/۰۷	۴/۰۵	۱۶/۹۶	۴	۱۷/۶۳	خودگویی
۰/۰۱	۲/۵۳	۵/۰۳	۱۷/۱۱	۵/۰۱	۱۸/۱۴	محتاط بودن
۰/۰۰۳	۲/۹۶	۲۰/۳۵	۱۰۶/۶۶	۱۹/۹۲	۱۱۱/۴۶	کل

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که در خرده مقیاس‌های وظیفه‌شناسی، توهین‌گرایی، خودگویی، محتاط بودن و به طور کلی ویژگی شخصیتی با وجدان بودن، بین افراد عادی و منحرف تفاوت معناداری ($P < 0.05$) وجود دارد. به عبارت دیگر، افراد عادی نسبت به افراد منحرف، وظیفه‌شناسی، توهین‌گرایی، خودگویی، محتاط بودن، و به طور کلی ویژگی شخصیتی با وجدان بودن بیشتری را نشان می‌دهند.

بحث و نتیجه‌گیری

رفتار بزهکارانه پیامد مجموعه‌ای از فرایندهای پیچیده و چندبعدی است که شامل فعل و انفعالاتی میان عوامل محیطی و موقعیت‌های فردی می‌باشد. یکی از زمینه‌های رایج در مطالعه رفتار بزهکارانه، سنجش رابطه میان بزهکاری و ویژگی‌های شخصیتی است. هدف از انجام این مطالعه نیز مقایسه ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و عادی بوده است.

همانطور که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، افراد بزهدار در سه خرده مقیاس روان آزرده‌گی، برونگرایی و با وجدان بودن در سطح ۰/۰۵ بطور معناداری با افراد عادی متفاوت می‌باشند؛ همچنین آنها در خرده مقیاس‌های انعطاف‌پذیری و دلپذیر بودن تفاوت معناداری با افراد عادی نداشتند. بررسی دقیق‌تر خرده مقیاس‌ها نشان می‌دهد که افراد بزهدار در ابعاد اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، کم‌رویی، آسیب‌پذیری و ویژگی‌های شخصیتی روان آزرده‌گی در خرده مقیاس روان آزرده‌گی و قاطعیت، هیجان‌خواهی و هیجان‌های مثبت در خرده مقیاس برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی، توهین‌گرایی، خود‌گویی و محتاط بودن در خرده مقیاس با وجدان بودن بطور معناداری از افراد عادی متفاوت بوده‌اند که نتایج بدست آمده همسو با نتایجی است که آیزنک (۱۹۷۷)، کاسپی، موفیت، سیلوا، کروگر، اسکات (۱۹۹۴)، ریشر و همکاران (۲۰۰۲)، ولادیسلاو و همکاران (۱۹۹۸)، دادرمن و همکاران (۲۰۰۴)، ناکامورا (۲۰۰۵)، شیوکو (۲۰۰۲)، دادرمن (۱۹۹۹)، ولادیسلاو (۲۰۰۲) و هیون (۱۹۹۶) بدست آورده بودند. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت که افراد بزهدار دارای ویژگی‌های شخصیتی متفاوتی با افراد عادی هستند که می‌تواند آنها را از افراد عادی متمایز سازد.

تأکید بر این نکته، مهم است که بزهداری همانند اکثر جنبه‌های رفتار انسان، تحت تأثیر عوامل متعددی است. رفتار بزهدارانه می‌تواند نتیجه فرایندی باشد که مجموعه پیچیده‌ای از عوامل شخصیتی و محیطی در آن دخالت دارد (کاسپی و همکاران، ۱۹۹۴ و موفیت، ۱۹۹۳). شخصیت تنها یکی از عواملی است که زمینه را برای فعالیت بزهدارانه افراد مهیا می‌سازد.

یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر و پژوهش‌های انجام شده قبلی نشان می‌دهد که افراد بزهدار از نظر برخی ویژگی‌های شخصیتی با افراد عادی متفاوت می‌باشند. این افراد در مقیاس روان‌نژندی تفاوت معناداری را با افراد عادی نشان دادند. در کل تمایل عمومی به تجربه عواطف منفی چون ترس، غم، دست‌چاگی، عصبانیت، احساس گناه و نفرت، مجموعه روان‌نژندی را تشکیل می‌دهد. نمرات بالا در روان‌نژندی ممکن است نشانه احتمال بالا برای ابتلا به برخی از انواع مشکلات روان‌پزشکی باشد اما این نمرات نباید به

عنوان اندازه‌ای برای اختلالات روانی در نظر گرفته شود و ممکن است که بدست آوردن یک نمره بالا در روان‌نژندی با یک اختلال قابل تشخیص روانی همراه نباشد، از طرفی تمام اختلالات روانی با نمره بالا در روان‌نژندی همراه نیست. نتایج بدست آمده از این پژوهش نشان داد که افراد بزهکار ویژگی روان‌آزردگی بیشتری را نسبت به افراد عادی نشان می‌دهند.

شرکت در گروه‌های بزرگ و گردهمایی‌ها، با جرأت بودن، فعال و پرحرف بودن از صفات برون‌گراها است. آنها برانگیختگی جنسی و نیز تحریک را دوست دارند و متمایلند که بشاش باشند. همچنین سرخوشی، با انرژی و خوش‌بین نیز می‌باشند. برون‌گرایی بطور قوی با علاقه به ریسک‌های بزرگ در مشاغل همبسته است. پژوهش حاضر نشان داد که افراد بزهکار بطور معناداری از افراد عادی در مقیاس برون‌گرایی متفاوت و به میزان بیشتری این ویژگی را در مقایسه با افراد عادی دارا هستند.

فرد باوجدان، هدفمند، با اراده و مصمم می‌باشد. افراد موفق، موسیقیدانان بزرگ و ورزشکاران به نام، این صفت را در حد بالایی دارند. افراد با نمره بالا در این حیطة دارای دقت زیاد، خوش قول و مطمئن هستند. اما افراد با نمرات پایین در با وجدان بودن لزوماً فاقد اصول اخلاقی نیستند، اما در بکارگیری اصول اخلاقی زیاد دقیق نیستند. همچنین آنان در تلاششان برای رسیدن به هدف‌هایشان بی‌حال می‌باشند. مدارکی وجود دارد که نشان می‌دهد این افراد خیلی لذت‌گرا بوده و علاقه زیادی به امور جنسی دارند. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان داد که افراد بزهکار، بطور کلی ویژگی شخصیتی با وجدان بودن کمتری را از خود نشان می‌دهند.

یافته‌های بدست آمده در مورد رابطه میان شخصیت و بزهکاری نوعی همگرایی بین بزهکاری و جامعه‌ستیزی نشان می‌دهد (کلکلی، ۱۹۴۱). شخص جامعه‌ستیز به عنوان یک فرد سطحی‌نگر، خودپسند، بی‌قید، تکانشی^۱، غیرمسئول، و فاقد احساس همدلی توصیف می‌شود. برخی از یافته‌ها نشان می‌دهد که توجه به ارتباط میان مسئولیت‌پذیری و اجتماعی شدن از این عقیده که جنبه‌هایی از شخصیت جامعه‌ستیز با بزهکاری در ارتباط است،

حمایت می‌کند. به هر حال در این پژوهش هدف مقایسه ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و عادی بوده است، اما تحقیقات آینده می‌تواند به بررسی موضوع‌های عنوان شده بپردازد.

محدودیت‌های پژوهش

نمونه پژوهش از میان افراد بزهکار ۶ استان کشور انتخاب گردیده‌اند و بی‌تردید این نتایج ممکن است به افراد بزهکار سایر مناطق کشور که در شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متفاوتی زندگی می‌کنند قابل تعمیم نباشد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

توصیه می‌شود برای توسعه دانش روانشناختی، بر روی افراد بزهکار سایر مناطق کشور که از سطوح فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متفاوتی برخوردار هستند، تحقیقات مشابهی انجام گیرد.

پیشنهاد‌های کاربردی

با توجه به شیوع بالای بزهکاری در دنیا، لازم است با شناسایی این افراد، راهکارهای ویژه‌ای در نظر گرفته شود تا از آسیب‌های احتمالی این افراد برای جامعه، تا حد ممکن پیشگیری به عمل آید.

منابع

- Caspi, A., Moffitt, T. E., Silva, P. A., Stouthamer-Loeber, M., Krueger, R. F., Schmutte, P. S. (1994). *Are some people crime-prone? Replications of the personality-crime relationship across countries, genders, races, and methods*. *Criminology*, 32, 163-195.
- Cleckley, H. M. (1941). *The mask of sanity; an attempt to reinterpret the so-called psychopathic personality*. St. Louis, MO: The C.V. Mosby Company.
- Daderman, A. M (1999). *Differences between severely conduct-disordered juvenile males and normal juvenile males: the study of personality traits*. *Personality and Individual Differences* 26 (1999) 827-845.

- Daderman, A. M., Marianne Kristiansson. (2004). *Psychopathy-related personality traits in male juvenile delinquents: An application of a person-oriented approach*. International Journal of Law and Psychiatry 27 (2004) 45-64.
- Donnellan, B., Xiaojia Ge, Ernst Wenk. (2002). *Personality characteristics of juvenile offenders: differences in the CPI by age at first arrest and frequency of offending*. Personality and Individual Differences 33 (2002) 727-740
- Eysenck, H. J. (1977). *Crime and Personality*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Heaven, P. C. L. (1996). *Personality and self-reported delinquency: analysis of the "big five" personality dimensions*. Personality and Individual Differences, 20, 47-54
- John, O. P., Caspi, A., Robins, R.W., Moffitt, T. E., Stouthamer-Loeber, M. (1994). *The "little five": exploring the nomological network of the five-factor model of personality in adolescent boys*. Child Development, 65, 160-178.
- McCrae, R. R., John, O. P. (1990). *An introduction to the five-factor model and its applications*. Journal of Personality, 60, 175-215.
- Moffitt, T. E. (1993). *Adolescence-limited and life course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy*. Psychological Review, 100, 674-701.
- Po-Hsiu Kuo, Hao-Jan Yang, Wei-Tsuen Soong, Wei J. Chen. (2002). *Substance use among adolescents in Taiwan: associated personality traits, incompetence, and behavioral/emotional problems*. Drug and Alcohol Dependence 67 (2002) 27_39
- Richter, J., Beate Krecklow and Matrin Eisemann. (2002). *Interrelations between temperament, character, and parental rearing among delinquent adolescents: A cross-validation*, comprehensive psychiatry, volume 43, issue 3, May 2002, Pages 210-214.
- Toshiaki Nakamura-Tani. (2005). *Human personality traits are associated with individual environmental traits in male adolescents—a pilot study*. Comprehensive Psychiatry 46 (2005) 56 60
- Vladislav, V. Ruchkin, Roman A. Kuposov, Martin Eisemann and Bruno Hägglöf. (2002). *Alcohol use in delinquent adolescents from Northern Russia: the role of personality, parental rearing and family history of alcohol abuse*. Personality and individual differences, volume 32, issue 7, May 2002, Pages 1139-1148.